

30. zasedání poradního orgánu Mezinárodní agentury ISBN

V letošním roce oslavila Mezinárodní agentura ISBN (MA ISBN) 30. výročí své existence. Také po třicáté se sešel ve dnech 14.–15. října 2002 její poradní orgán. Zasedání se konalo ve Státní knihovně v Berlíně (Staatsbibliothek zu Berlin, Preussischer Kulturbesitz) za účasti 59 delegátů ze 34 zemí. Účastníky přivítal nový ředitel Státní knihovny, Brit Graham Jefcoat, a předsedal jim americký delegát pan Michael Cairns. Přítomen byl též ředitel MA ISBN dr. Hartmut Walravens.

Hlavním bodem jednání byla revize normy ISO 2108:1992, která počítá s rozšířením dosud desetimístného čísla ISBN na třináctimístné a s dalšími důležitými změnami v chodu systému ISBN.

Revizi ISO 2108 byl věnován celý jeden den jednání a předcházelo mu zasedání pracovních skupin v neděli 13. října. Pro složitost úkolu bylo totiž nutno rozdělit práci mezi čtyři pracovní skupiny. První se zabývá rozsahem aplikovatelnosti ISBN – tedy tím, jakým produktům ISBN přidělovat. Problém nečiní ani tak tištěné knihy, i když i zde jsou sporné případy (stolní a nástěnné kalendáře, které jsou v některých zemích zařazovány jako knihy do národní bibliografie, aktualizované soubory na volných listech, které zřejmě bude doporučeno přeradit do periodik a nepřidělovat jim ISBN nebo publikace vydávané pouze na objednávku). Největší problémy stále činí elektronické (on-line) publikace. Ale zde již bylo dosaženo shody alespoň v tom, že samostatné ISBN bude přiděleno každé verzi této publikace, byť by bylo od jednoho titulu těchto verzí třeba třicet. Důvodem je potřeba jednoznačné identifikovatelnosti produktu a obdobné řešení problému jako u tištěných knih (zde má také každá vazba své ISBN). S prací této skupiny souvisí i práce jiné pracovní skupiny ustavené pro definici elektronické (on-line) publikace. Jejimi členy jsou především

zástupci severských agentur, kteří mají v této oblasti nejvíce zkušeností. Definice sice dosud nebyla vytvořena, ale byly již nalezeny důležité styčné body: nutnost obchodovatelnosti produktu a s tím související záměr jeho veřejného šíření, ukončenost textu a jeho koherence a též určitý minimální rozsah.

Druhá pracovní skupina se zabývá strukturou a syntaxí "nového" ISBN. Původně desetimístné ISBN bude doplněno na třináctimístné přidáním prefixu 978 používaného zatím pro převod ISBN do čárového kódu, a také o prefix 979, používaný dosud pro převod ISMN (mezinárodního standardního čísla hudebniny) do čárového kódu. Tímto rozšířením by se kapacita systému ISBN zvýšila asi o jednu miliardu čísel. Problém je v kompatibilitě se "starými" ISBN. Kontrolní číslice "nových" ISBN by se počítávala jinak než u "starých", takže ani dosud používaná třináctimístná ISBN (po převodu do čárového kódu EAN) by nebyla kompatibilní s "novými". Nehledě na to, že i desetimístná ISBN by se musela v databázích nějakým způsobem doplnit na třináctimístná. Tato pracovní skupina tak stojí před gordickým uzlem, který nebude snadné rozetnout. V každém případě by přijaté řešení nemělo diskvalifikovat platná ISBN ve všech databázích od národních bibliografií po skladové agendy malých nakladatelů. Po nalezení způsobu řešení by měla MA ISBN dodat všem agenturám příslušný software na převod čísel ISBN.

Slibným vývojem v práci skupiny je to, že se již nehovoří o nutnosti obětovat systém ISMN novému systému třináctimístného čísla ISBN, ale počítá se s jeho zachováním. To, jakým způsobem toho bude dosaženo, však zatím není známo.

Další dobrou zprávou je také zachování vazby identifikátoru vydavatele na jeho jméno a adresu, tedy princip, na němž je založen jak mezinárodní adresář nakladatelů, tak i národní adresáře. Avšak ani zde není jasno, jakým způsobem toho bude dosaženo.

Třetí pracovní skupina se zabývá metadaty pro ISBN, tedy minimálním souborem dat, která by měla jednoznačně identifikovat publikaci, stejně jako číslo ISBN. Tato skupina dospěla ve své práci nejdále. Navrhla soubor dat, který má daleko k minimalitě. Dat je poměrně hodně: kromě předpokládaných jako autor, název, vydavatelské údaje apod. i jazyk publikace a země vydání, překladatel atd. Zbývá ještě sladit tento soubor dat, včetně jejich definic, s daty používanými v bibliografickém popisu v knihovnách. Soubor minimálních dat pro ISBN se řídí normou ONIX International.

Poslední pracovní skupina řeší budoucí správu, funkce a financování systému a MA ISBN. Od idylických dob bezplatné účasti v systému a bezplatného přidělování bloků čísel ISBN nakladatelům je snaha přejít na komerční princip. Agentury by měly při vstupu do systému ISBN uzavřít s MA ISBN smlouvu, dle níž by mj. musely ročně hradit stanovený poplatek. Znamená to, že smlouvu by uzavřely pouze země, které dosud nejsou členy systému ISBN. Jednotlivé agentury by mohly vyžadovat poplatky od nakladatelů za přidělení bloků čísel ISBN. Pro provoz agentur by to znamenalo velkou komplikaci a patrně i nutnost přijetí "účetního", který by fond poplatků spravoval. Funkce MA ISBN, jednotlivých agentur i nakladatelů budou uvedeny v přílohách revidované normy. Smlouva s MA ISBN také počítá s možností jejího vypovězení. Není však jasné, jak by se poté zabránilo tomu, aby nakladatelé v zemi přestali po vystoupení agentury ze systému čísel ISBN používat.

Revize normy probíhá v souladu s harmonogramem. Podle něj by měl být návrh pracovní skupiny dokončen do ledna 2003 a celý návrh ISO do ledna 2004. Revidovaná norma by měla vstoupit v platnost od 1. 1. 2005.

Samostatným bodem jednání byla smlouva MA ISBN s jednotlivými agenturami, kterou původně navrhl pan Emery Koltay z agentury ISBN Spojených států před deseti lety. Tento návrh nyní aktualizoval ředitel MA ISBN dr. Walravens. Jednat o ní bude souběžně též čtvrtá pracovní skupina pro revizi ISO.

Zprávy jednotlivých agentur ISBN byly letos formalizovány: odpovídalo se na pět otázek týkajících se procentuálního zastoupení nakladatelů v zemi v systému ISBN, procenta knih v roční produkci s čísly ISBN, rozšíření čárového kódu a zájmu o používání ISBN pro neknižní materiály. V dodatkových informacích bylo možno informovat o posledním vývoji rozvoje systému ISBN v zemi. V případě České republiky jsem zdůraznil převod báze nakladatelů ze systému CDS/ISIS do systému ALEPH, instalaci vyšší verze ALEPHu a změnu všech telefonních a faxových čísel v zemi a způsob, jakým se s tím naše agentura vyrovnala.

V dalších bodech jednání byl představen nový software pro mezinárodní adresář nakladatelů, který bude schopen zpracovat až jeden milion adres (dosud obsahuje adresář asi půl milionu adres), rozvoj systému ISMN, DOI (Digital Object Identifier) a ISTC (International Standard Text Code).

Příští zasedání poradního orgánu MA ISBN se bude konat v Miláně, opět po frankfurtském knižním veletrhu.

Antonín Jeřábek
Národní knihovna ČR